

Eg fekk spurnad frå ungdomslaget om eg kunde halde eit kåseri på juletreffesten, og det lova eg so halvveges. fyrst etterpå vart eg klar over at eg var i tvil om kva eit kåseri var. Eg har høyrte desse kåseria i radioen om laurdagskveldane stundom, men kva var det dei sa, kva slag innhald skulde det vere i eit kåseri? Eg måtte då slå opp i ei framandordbok. Der stod: Kåseri, fransk egentlig samtale, lett og lekende, helst spirituell behandling av et emne. Eg måtte på nytt slå opp for å få greide på kva spirituell behandling var for noko. Jau der stod det for spirituell : intelligent åndfull. Eg såg so etter kva intelligent var for noko. Der stod forstand, begavelse.

Det er altså ikkje so rædt lite det vert kravt av ein kåsør. Han skal føre ein lett og leikande tale om eit emne, vere åndfull å ha både forstand og begavelse. Eg har no aldri oppdaga slike eigenskapar av dei som snakkar i radio, og då kan de ikkje vente det av meg heller.

Det er sagt om oss gamle at me vil helst snakke om det som hende då me var ungar. Me går i barndomen seier dei. Og det er rett. Av alle inntrykk eit menneskje får står det klårast som er det fyrste. Barnesjela tek imot alt nytt og gøymer det og lagrar filmane heile livet. Ja eg kalla det filmar, for rett som det er står dei framfyre oss i klårt ljøs desse hendingane for 50 60 år sidan. Me ser for oss folk som lenge sidan er borte, hus som lenge sidan er nedrivne, og reidskap som lenge sidan er blitt umoderne.

Eg skal difor freiste gje Dykk ein glytt frå livet i bygdene for 60 & 70 år sidan. *heller som det lott seg ut for ein 9-10 års gut.*

II
mellom boarne geyddom. i Sydafrika

Eg var 9 år då boerkrigen tok til i 1898. Eg hugsar at eg fylgde godt med i avisene om krigens gang. Her var krigshistorie fortalt, og det var mykje forvitneleg. Lite ante eg då at heile livet skulde verte ei uendeleg stor krigshistorie, større enn nokon før hadde opplevd. Far min heldt eit dagblad, Verdens Gang, og om det kom med ei tre fire nummer kvar post, slukte eg alt som stod om Boerkrigen. Sjølsagt ynskte eg at boarne skulde vinne, for dei var minst. Å kor godt eg hugsar namna på geberalane deira som Joubert, Cronje, som vart fanga og sendt til st. Helens som ein annan Napoleon, De Wet, og Botha, og by ^{namn på} ~~av~~ slag ^{slader} ~~stader~~ minnest eg godt endå, sjøl om eg aldri har fått bruk for desse namna seinare, Kimberley, Mafeking, Blomfontein, Ladysmith, Tugela. Lite ante eg at i den krigen, - på engelsmennene si side deltok ein ung mann som vart fanga av boarne og rønde or fangenskapet, som 40 år seinare skulde verte ein av dei som berga fridomen vår og mange andre sin fridom, Churchill.

Men boerkrigen var berre som eit pust frå den store verda, som syntes mykje større då enn i våre dagar. Vi verd var ikkje større enn me kunde sjå frå garden - ho rakk frå Bekken og i Båren.

— På den tid livde det i Hardanger ein mann som heitte Urheim. han var det ein kalla høvedediktar, skreiv dikt om all slag bondearbeid, og var rekne for å vere ein stor diktar i Hardanger. av dikt hans er vel mesteparten bortkome, og resten er lite åtgått. Men han har skriva eit dikt som tek til soleis:

Me bønder ljota mala
te turka og te mala
er vår velsigna lodd.

Eg veit ikkje noko ord som kan karakterisere den tida eg vaks opp betre en desse orda. Turking og maling var ein viktig, ja kanskje det viktigaste folk hadde for seg då.

Dei ungane som veks opp no veit vel lite om korleis eit havre eller byggstrå ser ut. Den tid skulde dei på ein velberga gard dyrke nok korn til folket når det var vanlege åringar. Ja eg hugsar godt korleis me ungane gjekk ikring på åkeren når dei skar kornet. Det var alltid hav busthavre havre dei dyrka, iblanda med eit og anna strået med bygg. Me ungane tykt det var moro med å lage piste som me kalla det, låtepipe så dei andre stader. me fekk dei vaksne til å syne osskorleis dei laga ei slik piste av strå. somme var slike at når me bles i eine enden let det, andre måtte du stikke heile låtepipa i munnen og blåse so let det inne i munnen. Me var med og hjelpte til når dei skulde føre kornet, ha det på staur, me bar kornbanda til rettes. Me var med når dei tok inn kornet og la det opp i kornbrotet, og so kom den store dagen då dei skulde treskje det. Da vart me ungane jaga opp på staurlemmen, me kleiv opp etter nokre nabbar som dei hadde sett inn i ei opplengje, og skulde heise opp halmen etter kvart som dei treskte, til ^{me} hadde fått staurlemmen so stappa at det var med naudå det var rom åt oss å sitje. Treskjinga som oftast tok meir enn ein dag, var ei storhending.

So var me med når dei dryfte kornet, som regel var det ein av ungane som skulde plukke av dei bålstubbane og anna rusk som ikkje dryftmaskina ^{tok}

So var det interessant å sjå på dei turka kornet på turke- hella, det finst vel slike endå vil eg tru, og etterpå skulde dei ^{av kjøle det i lrya} dryfte det på nytt i eit dryftetrog. Det var utruleg kor mykje støv og rusk det var att i det når det var kome so langt. Ja det var no ofte det var so som so med reinsenda. Dei fortel om ein bonde på Torvund at han hadde vore so uheløig at han hadde fått geitene inn i kornet på låven. Ja det var vel ikkje so mykje dei åt opp. verre var det med det som dei let etter seg. Då han stod og turka var han på nytt uheløig, naboen hans som var ein stor skjemtgauk, kom inn og vilde slå av ein prat. Han fylgde meir og meir interssert med når

bonden prøvde å fjerne desse fremmedlegema i kornet so umerkande som mogeleg, til slutt kunde han ikkje halde seg, han peikte på ei av perlene i kornet og sa: De giver mel de karle.

Men det største underet var kverna. Me kunde ikkje bli lei av å stå attmed kvernsteinen og høyre på duren og ~~synet~~ sjå på at kornet vart til mjøl. Ei greide som styrde seg sjøl i den grad var noko mystisk og overnaturlig. Ja kverna var vel det fyrste forsøk på automatisering som vårt samfund fekk. Automatisering dette ordet som er so skrømlende for lønsarbeidarane. Eg undrast på om dei kvinnene som drog handkverna, Inga litimor og hennar jamlikar- bar seg då vasskverna var oppfunna over at dei vart nok arbeidslause no.

Når me skulde nokon stad måtte re i båt. til skule til kyrkje til handelsmann til posten. Me vart difor tidleg opplærde til å ro, og sigle. Då eg var 11 år i 1900 hugsar eg at eg og ein annan gut som var litt yngre enn meg, skysste to karar frå Massneset til Åkre, ein avstand på ca 1 mil. Det torde dei sleppe oss til då. Det var stortingsval det året, og oppteljinga både for Lavik, Brekke og kyrkje bø gjekk fyre seg i kyrkje i Lavik. Det var soknepresten og medhjelparane som styrde oppteljinga saman med menn frå heradstyret. Det var med 2 mann frå Fuglsetfjorden, den eine heitte Hans Sørebo, og den andre heitte Gullak Jensen han budde i Bjordal. for at dei skulde kome heim att fylgde dei far min frå Lavik til Massnes, og skulde ha skyss vidare. Eg hugsar godt at desse to karane sat op prata politikk heile vegen. Gullak Jensen var venstremann og Hans Sørebo høgreman. Dei tok på seg å ro til Åkre, men det var lange stunder dei helst opp å ro til vårt store forargelse, ne vilde kome snøgt heim att. Ein av dei setningane eg fekk høyre har eg gøynt i minnet for eg tykte det var so flott sagt. Det var Hans Sørebo som snakke om direkte skatten til Staten som nett då var innføre. Det var sagt helst han fram at me skulde ikkje få nokon direkte skatt til staten, men no fanst det folk inden vår mieste som laut betale. Det var serleg det uttrykket inden vår mieste eg tykte var so flott.

✓

Dampbåtane gjekk nok rykande inn etter fjorden då som no. Men motorbåtar fanst det ikkje . derimot var det ei mengde jakter. Bestefar min hadde bygt i alt 4 jakter, og selt 3 av dei. Den 4de Massnes^u kalla dei henne, gjorde sine turar til Bergen med ved, og heim att med salt kverk. spissa bygg, spikesild jern. for å nemne nokre av dei varene som det vart handla med. Eg trur knapt det vart bygt noko jakt i Sogn, etter året 1900. Avejohansen ~~hadde~~ som hadde bygt alle sognejaktene, hadde slege seg på båtbyggjing, når han ikkje var på erparsjonsarbeid på jaktene. For no kom den tida då dei slulde vølast. Og i 1898 skulde Massnesa på land og vølast. Førstelet hugsar eg for det var same året som boarkigen gjekk.

Då fekk eg vere med på ein jakteøgnad. Det var samla ei 30 40 mann frå alle gardar der i kring, og skulde ta jakta på land. fyrst tok dei ned mastra og so roren. No er jakta di beslaglagd, massnes, var den ein viktigper som sa då dei hadde teke roren. Er det slið dei beslagellgjer farty var det ein som frega, Ja det var det.

Eg hugsar at det var ein mann som vild gå etter mastra som flaut på sjøen, men han var uheldig og datt i sjøen, til stor jubel for alle andre . denne mannen som datt i sjøen var ein viktiggrave som dreiv som agent og vilde ikkje gjere noko kroppsarbeid. Når dei gjorde han merksam på at det stod i Bibelen at dei skulde sveitte, so svara han berre at det var berre mens man åt det. Han hadde vore utteken til sanitetsteneste i det militære, og hadde vore i Trondhjem og lært seg fine manerer, og kom att derfrå med ei ftott bukse som folk kalla 28 kr. broka, for han hadde gitt 28 kr for henne sa han. Men den hadde han ikkje på seg når han datt i sjøen. Det gjekk noko seint med å dra jakta opp for fjøra var laus so lunnane seig ned.

Dei hadde eit tjukt hampetog og firskårne blokker og det låg på og drog ei 30 40 mann til dei sleit toget av. Ja dei skulde spleise det att då, eg trur eg ikkje har fått annan lærdom i spleising enn den gongen : ei tåg yver den fyrste og under den andre. Det var mange som meinte at dette måtte gå opp att, men det synt seg at då dei sleit toget av ein gong til so var det ikkje i spleisinga. dei som var

V10

frammøte fekk 3 kavringar og kvar sitt glas øl heimebrygg. Eg høyrde ein diskusjon mellom bestefar og bestemor om dei skulde ha smør på kavringane. Han tykte ikkje det var nødvendig, men ho meinte at smør skulde det vere, og det vart det.

Det var ein plassmann under garden. Me pla kalle han Klamren avdi plassen heitte Klamma. Det var ein umåteleg flink og arbeidsplad mann, dugande sjømann, murar og alt mogeleg mann. Nedst nede på neset på plassen stod Klokkarfura. ei stor vid greinrik fure oppvaks or sjølve fjellet. Klokkarfura var eit seglmerke, når jaktene kom siglande forbi Bekken fekk ror mannen ordre til å halde på Klokkarfura. Ein dag fann Klamren på å hogge ned denne fura til brenneved. Det var ikkje berre me som budde på garden som tykte dette var uvitigt gjort, alle jaktesiglarane sakna fura, og i Eikefjorden budde det ein mann som heitte Einar Austbø, han er endå i live, eg såg nyst i blada at han var 90 år, oh bur no i Fana, han dikta ein song om klokkeren som han kalla fura.

Siste verset lydde soleis: Men ak den klokker døde
det kan enhver forstå
i Klamrens ovn den røde
der måtte han forgå.

Etter den tid fekk eg eit heilt **anna** syn på Klamren, han vart no ein illgjerningsmann, og når eg drøymde vondt om netene som smågutar ofte plar gjere so kunde det hende at det var Klamren som dukka opp og kom springande etter meg med alle slag handyvle, og vilde ta meg. ei rennelykkje, eit treskojern eller ein sputedregg.

Ja det er vel ikkje mange som veit kva ein sputedregg er for noko, men då eg vaks opp var det eit vanleg reiskap for dei som dreiv sjøen. Det er ein liten dregg, som er etla til å fange spute med. Fisk var den tid som no eit framifrå næringsmiddel og dei som budde ved sjøen heldt seg som regel sjølve med fisk. Me hadde kastenot og garn og dorga etter murten om hausten og etter

tosken om våren

Men det meste fiske vart gjort med line. Det kunde hende at dei fekk ei halv tunne med fisk i eit set. Og linene var billeg i innkjøp. Men då som no, det var det verste å få tak i agn. Og det var til agn dei brukte sputa, det var godt agn. Eg var med på sputefiske berre ein gong, men hugsar det som det var i går. Det var om kvelden, me la oss til på sputemedet, under eit bratt fjell som gjekk loddrett ned i sjøen. Agnet som dei brukte til spytefangst var spikesild eller brisling som dei batt fast på dreggen. Det var mest fullmåne, og retteleg trolsk var det, fjorden var stavstill. Me låg lenge før det lukkast å få ei spute på dreggen. Eg hadde blitt fortalt at sputene sprøyte or seg blekk og var budd på at det stod ein foss inn i båten når me tok henne inn, men det hende ikkje. Det er berre i sjøen dei forsvarar seg med å sprute blekk. Eit par av armene ~~satt~~saug seg fast i ripa, og vart kontant avskorne, og sputa vart liggjande mest urørleg som ei manete i båten.

Nei då var det meir mun i å vere medå dra lina, og då eg vart ei 9 lo år, og hadde øvt meg til å ro, fekk eg vere med og ro når morbror min drog. For forundra eg var då fisken kom flotnende opp langt burte heilt stiv og urørleg med magt ut or munnen. Og etter me hadde fått lina inn var det å sjå etter om det flaut fleire fiskar det kunde då hende at det låg eit par fiskar som hadde bite av forsynet og ~~flotna~~opp hadde so skote mage og flotna opp. Dei var ikkje vanskeleg å få tak i.

Ja eg har freista å syne Dykk korleis verds tok seg ut for ein gtunge for 60 70 år sidan